

Kulttuurisilla aikavyöhykkeillä Päivän osat suomi–venäjä-käännösuunnassa

Juho Härme
Tampereen yliopisto

Abstract

Translators working from Finnish to Russian often have problems finding equivalents for the Finnish words *iltapäivä* ('afternoon') and *aamupäivä* (a similar expression denoting the time before noon). I argue that this problem is due to fundamental differences in how the day is divided into smaller segments in Finnish and Russian. To show this, three sets of possible equivalents were compared with *iltapäivä* and *aamupäivä*. All of them were found problematic in some respect, especially in cases where *aamupäivä* or *iltapäivä* are used as grammatical subjects or otherwise referentially. This leads to the conclusion that rather than translating single words or expressions, the translator is in fact transitioning between different systems of expressing time.

Keywords: contrastive analysis, temporal expressions, Finnish, Russian

Avainsanat: kontrastiivinen analyysi, ajanilmaukset, suomi, venäjä

1 Tutkimuksen tavoitteet

Maailmassa tuskin on kieliyhteisöä, jolta puuttuisi päivän käsite. Lähes yhtä universaalia lienee se, että kielissä on ilmauksia paitsi vuorokauden valoisan ja pimeän puoliskon erottamiseksi, myös valoisan, valveilla vietettävän ajan jakamiseksi eri jaksoihin (Fillmore 1975: 266). Se, minkälaisiksi osiksi valoisa aika jaetaan, saattaa kuitenkin vaihdella maantieteellisesti ja kulttuurisesti läheisilläkin kielialueilla. Tämä luo kääntäjälle erityisen haasteen.

On esimerkiksi havaittu, että englannin *morning*-sanalla viitataan laajempaan ajanjaksoon kuin saksan sanalla *Morgen* (Jäkel 2003: 162). Toisaalta on jo kauan sitten kiinnitetty huomiota siihen, että englannin *afternoon*-sanalta vaikuttaisi kokonaan puuttuvan venäläinen vastine (Barhudarov 1969: 82). Jälkimmäinen epäsymmetria toteutuu vielä selkeämmin vertailtaessa venäjää kieliin, joissa päivää jakavien ilmausten kirjoon kuuluu *iltapäivä*-sanana lisäksi sana *aamupäivä* tai vastaava.

Tässä artikkelissa tarkastellaan *aamupäivä*- tai *iltapäivä*-sanana sisältävien ajanilmausten (jäljempänä *ap/ip*-ilmausten) suomi–venäjä-käännösuunnassa tuottamaa ongelmaa kontrastiivisesta näkökulmasta. Tavoitteeni on osoittaa, ettei päivän osien synnyttämässä käännösongelmassa ole kyse vain yksittäisten vastineiden löytämisestä, vaan

perustavammanlaatuisesta erosta siinä, miten aikaa suomessa ja venäjässä ilmaistaan. Voisi todeta, että kääntäjän on päivän osia kääntäessään ylitettävä eräänlaisten kulttuuristen tai kielellisten aikavyöhykkeiden välinen raja.

Vertailen ap/ip-ilmauksia eri käännösvastineisiin pääasiassa kvantitatiivisin menetelmin. Tyypillisempi ratkaisu olisi ollut tutkia kvalitatiivisesti konkreettisia käännöskonteksteja, mutta tutkimukseni tarkoitus ei ole niinkään arvioida käännösratkaisuja kuin tuottaa tietoa tällaisten arvioiden pohjaksi. Päivän osien aiheuttamaa käännösongelmaa lähestyn pyrkimällä empiiristen havaintojen avulla osoittamaan ne kohdat, joissa suomi ja venäjä eroavat toisistaan. Kääntäjän tehtäväksi jää soveltaa tehtyjä havaintoja konkreettisiin käännösratkaisuihin.

2 Päivän osat ajanilmauksina

Aikaa ilmaistaan kielissä ainakin verbien aikamuotojen ja aspektin avulla, erityisillä temporaalipartikkeleilla (kuten kiinassa) tai adverbiaaleilla (Klein 1999 [1994]: 143). Päivän osat edustavat tavallisesti viimeksi mainittua kategoriaa, mutta kiinnitän huomiota myös niiden käyttöön esimerkiksi subjektin roolissa. Määrittelen ap/ip-ilmaukset kalendaarisiksi eli varsinaisiin ajan mittayksiköihin (päivä, yö, kuukausi, vuosi ym.) pohjautuviksi ajanilmauksiksi erotuksena ei-kalendaarisista ilmauksista, kuten *sodan jälkeen, tuolloin* tai *toisinaan* (vrt. Fillmore 1975: 249; Haspelmath 1997: 27).

Päivän osia käytetään useimmiten sen kertomiseen, milloin jotakin tapahtui tai tapahtuu. Martin Haspelmath (1997: 9) nimittää tätä ajanilmausten lokalisoivaksi semanttiseksi funktioksi. Käytän lokalisoivista ajanilmauksista lisäksi etenkin venäläisessä tutkimusperinteessä tavallista termiä lokalisaattori (ks. esim. Suleimanova 2015: 210). Lokalisoivasta funktiosta on kyse laajasti ottaen aina, kun ajanilmausta käytetään sijoittamaan jokin tapahtuma aika-akselille, kuten seuraavissa esimerkeissä:

- (1) Toivo tuli meille aamulla.
- (2) Olen asunut Tampereella tammikuusta asti.

Sekä esimerkin 1 että esimerkin 2 ajanilmaukset ovat lokalisoivia. Ne edustavat lokalisoivan funktion eri alalajeja,¹ mutta tämän tutkimuksen tarkoituksia varten riittää, että ne erotetaan ajanilmauksista, joiden ensisijainen tehtävä on ilmaista jonkin tapahtuman kestoa (Haspelmath 1997: 38). Käytän tässä yhteydessä oleellisimmasta keston ilmaise-
misen muodosta nimitystä duratiivinen semanttinen funktio, joka ilmenee esimerkissä 3:

- (3) Matias heitteli koko aamun frisbeetä.

Duratiivinen funktio koskee siis ilmauksia, jotka määrittävät, kuinka pitkän aikaa jokin tapahtuma tai toiminta kestää – esimerkissä 3 yhden aamun mittaisen ajanjakson.

¹ Niin lokalisoiva kuin duratiivinen funktio ovat melko laajoja yleiskäsitteitä, jotka voitaisiin jakaa useisiin alalajeihin ja joiden lisäksi usein erotetaan kokonaan omaksi luokakseen esimerkiksi taajuuden funktio (ks. esim. Kucera & Trnka 1975: 67).

3 Ajanilmaukset kontrastiivisen analyysin kohteena

Andrew Chesterman (1998: 53) esittää, että kieltenvälisen vertailun – kontrastiivisen analyysin – tavoitteena on tuottaa ja testata falsifioitavissa olevia hypoteeseja jonkin ilmiön samanlaisuudesta kahden kielen välillä. Chestermanin funktionaaliseksi kontrastiiviseksi analyysiksi nimittämä metodi etenee siten, että aluksi tutkijalla on jokin havainto, jonka perusteella hän katsoo kielen A ilmauksen X olevan mahdollisesti samanlainen kuin kielen B ilmauksen Y. Chesterman painottaa, että samanlaisuus on aina suhteellista. Kussakin konkreettisessa vertailussa on erikseen määriteltävä, mitä ovat ne ilmaukseen ja sen käyttöön liittyvät piirteet, joiden samanlaisuus on vertailun kannalta relevanttia (mts. 56). Kun tutkija on määritellyt kriteerit, joiden perusteella samanlaisuutta arvioidaan, hän esittää lähtökohtaiseksi hypoteesikseen, että ilmaukset X ja Y ovat identtisiä (mts. 57). Tämän jälkeen hypoteesia testataan ja mikäli ilmaukset eivät ole identtisiä, muodostetaan uusi hypoteesi, jossa X:n ja Y:n välistä suhdetta kuvaillaan joksikin muuksi kuin identtiseksi ja esitetään, millä tavoin X ja Y eroavat (mts. 58). Tätä muokattua hypoteesia testataan ja muokataan edelleen.

Sovellan seuraavassa Chestermanin metodologia vertailemalla suomen ap/ip-ilmauksia kolmeen venäläisten vastineiden joukkoon (ks. artikkelin osat 4.1, 4.2 ja 4.3). Esitän samanlaisuuden mittaamiseksi seuraavat kriteerit:

1. Ekstensiokriteeri. Ajanilmausten samanlaisuuden kannalta on oleellista, missä määrin niiden viittauspisteet aikajanalla ovat samoja eli kuinka samanlaiset ekstensiot ilmauksilla on. Jos ilmausta X käytetään suurin piirtein kello 10–12 välisistä tapahtumista ja ilmausta Y tapahtumista välillä 14–15, ilmaukset eivät ole tämän kriteerin valossa erityisen samanlaisia.
2. Frekvenssikriteeri. Jotta ilmauksia voitaisiin pitää samanlaisina, on niiden oltava suurin piirtein yhtä käytettyjä tai harvinaisia. Vaikka ilmaus X olisi ekstensioltaan lähellä Y:tä, se ei esimerkiksi käänkösvastineena ole erityisen käyttökelpoinen, jos X on hyvin frekventti ilmaus, mutta Y:n käyttö rajattua.² Frekvenssikriteeri on käyttökelpoinen etenkin välillisesti esimerkiksi arvioitaessa ilmauksen käytön rajoittumista vain tiettyyn rekisteriin tai tyyliin.
3. Semanttisen funktion kriteeri. Kolmanneksi tarkastelen sitä, kuinka usein ilmaus esiintyy lokalisoivana ja kuinka usein duratiivisena. Jos ilmauksen X käyttö rajoittuu vain lokalisoiviin ilmauksiin, mutta ilmaus Y esiintyy usein duratiivisena, ovat ne tämän kriteerin valossa erilaisia.

Mainittujen kriteerien lisäksi tai tilalla voitaisiin luonnollisesti esittää lukuisia muita. Tässä esitettyjen ehtojen etuna on, että ne soveltuvat hyvin konkreettisella aineistolla mitattaviksi. Juuri empiirinen testattavuus on Chestermanin (1998: 57–58) mukaan funktionaalisisessa kontrastiivisessa analyysissä oleellista.

² Silmäänpistävästä esimerkkinä englannissa on sana *forenoon*, joka ekstensioltaan saattaa olla lähelläkin suomen *aamupäivä*-sanaa mutta jonka käyttö nykykielessä on vähäistä (OED s.v. *forenoon*).

4 Vastine-ehdotusten analyysi

Tutkimuksessa käytettävä aineisto voidaan jakaa kahteen osaan, kyselyaineistoon ja korpusaineistoihin.

Kyselyaineisto kerättiin ennen kaikkea ekstensiokriteerin testaamista varten. Kysely toteutettiin keväällä 2016, ja siihen saatiin vastauksia 150 suomenkieliseltä ja 52 venäjänkieliseltä informantilta. Koska eri äidinkieliä edustavien vastaajien osuudet olivat epäsuhtaiset, aineistoa tasapainotettiin niin, että venäjänkielisen aineiston ikä- ja sukupuolijakaumaa mallina käyttäen suomenkielisestä aineistosta erotettiin mahdollisimman samanrakenteinen satunnaisotos, jonka kooksi asetettiin sama kuin koko venäjänkielisen otoksen koko.

Ajanilmausten ekstensiota selvitettiin kyselyaineistossa luomalla tilanne, jossa vastaajalle ehdotettiin tapaamista seuraavana päivänä ja tämän jälkeen tiedusteltiin, milloin tapaaminen sopisi. Vastaajaa pyydettiin kuvittelemaan kymmenen skenaariota, jotka erosivat toisistaan siinä, mihin aikaan vastaaja olisi tavattavissa: aikavälillä 8–10, 8–11, 9–11, 9–12, 10–12, 12–14, 12–15, 13–15, 15–17 tai 17–19. Jokaisessa tilanteessa vastaajan tuli valita jokin sanallinen tapa kertoa se, että tapaaminen sopii hänelle juuri kyseisenä ajanjaksona. Kyselyä laadittaessa päätettiin olla tarkastelematta systemaattisesti kaikkia mahdollisia intervaleja, sillä tämä olisi johtanut tarkoituksettoman raskaaseen lomakkeeseen, jossa vaikutelma luonnollisesta vastaamisesta arkiseen viestintätilanteeseen olisi kärsinyt. Tästä syystä kysytyjen aikavälien määrä rajattiin kymmeneen. Lisäksi mukaan sijoitettiin joitakin pidempiä intervaleja, jotta nähtäisiin, onko lokalisoitavan aikavälin laajuudella vaikutusta ap/ip-ilmausten käyttöön.

Frekvenssikriteerin ja semanttisen funktion kriteerin testaamista varten koostettiin verrannolliset korpuksat suomen- ja venäjänkielisistä matkailublogeista. Matkailublogit valittiin aineistoksi, koska päiväkirjamaisina teksteinä ne oletettavasti sisältävät runsaasti viittauksia päivän eri osiin. Lisäksi matkailublogi on genrenä kansainvälinen ja suosittu (Schmallegger & Carson 2008: 100), joskaan ei ole laajemmin tutkittu, kuinka samanlaisia juuri suomalaiset ja venäläiset matkailublogit ovat.

Blogiaineistot kerättiin maaliskuussa 2016, ja ne ovat kooltaan 11 719 257 sanetta (suomenkieliset tekstit) ja 11 804 868 sanetta (venäjänkieliset tekstit). Verrannollisten blogikorpuksien lisäksi hyödynnetään kaunokirjallista suomi–venäjä-käännössuunnan ParFin-rinnakkaiskorpuksaa (Mikhailov & Härme 2015). ParFinin koko on 774 061 sanetta (alkuperäistekstit) + 895 556 sanetta (käännökset).

Siirryn nyt tarkastelemaan edellä mainittua kolmea vastinejoukkoa.

4.1 Vastinejoukko 1

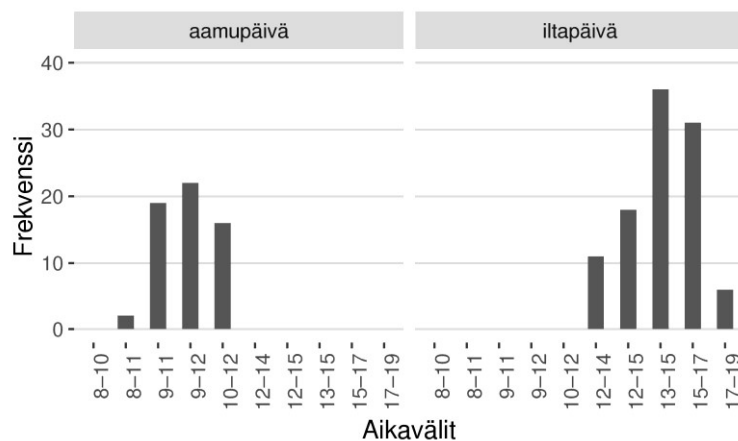
Ensimmäinen vastinejoukko sisältää seuraavat kalendaariset ajanilmaukset:

1. *pervaja polovina dnja* ('päivän ensimmäinen puolisko') ja *vtoraja polovina dnja* ('päivän toinen puolisko')
2. puolenpäivän (*polden / seredina dnja*) käsitteeseen liittyvät prepositioilmaukset, kuten *posle poludnja* ('puolenpäivän jälkeen'), *do poludnja* ('ennen puoltapäivää')

ja *k poludnju* ('puoleenpäivään mennessä'). Tarvittaessa viittaaan ennen puoltapäivää sijoittuviin ilmauksiin lyhenteellä *polden-x*, puolenpäivän jälkeisiin lyhenteellä *polden+x*.

Aloitan vertailun tarkastelemalla ekstensioon kohdistuvaa vastaavuuskriteeriä. Kuvio 1 esittää jokaisen kyselyaineistossa tutkitun aikavälin (x-akseli) osalta sen, miten usein vastaajat käyttivät niiden yhteydessä suomen *aamupäivä*- ja *iltapäivä*-sanoja (y-akseli).

Kuvio 1: ap/ip-ilmaukset kyselyaineistossa

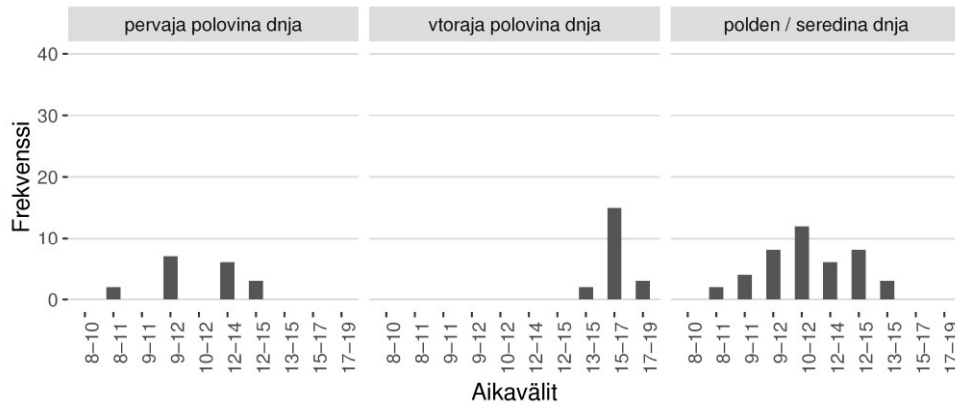

Kuvio 1 osoittaa, ettei *aamupäivä*-sanaa käytetty kertaakaan lokalisoimaan kello 12:n jälkeisiä tapahtumia. Useimmiten *aamupäivä*-sana osui aikavälille 9–12. *Iltapäivä*-sana on vastausten joukossa kaiken kaikkiaan yleisempi, ja vaikka aikaväli 13–15 on sillä tavallisin, myös 12–14 ja hivenen harvemmin jopa 17–19 vaikuttavat mahdollisilta. Huomionarvoista on, että *aamupäivä*-sanan kohdalla puoltapäivää edeltävä pitkä aikaväli (9–12) on suosituampi kuin aikavälit 10–12 tai 9–11.

Tutkitaan nyt, missä määrin vastinejoukon 1 ilmauksia käytettiin lokalisoimaan tapahtumia samoille aikaväleille kuin ap/ip-ilmauksia. Tämä tapahtuu vertaamalla kuviota 1 kuvioon 2, joka näyttää eri vastine-ehdotusten yleisyyden kullakin tutkitulla aikavälillä. Huomaa, että kaikki puolenpäivän käsitteeseen liittyvät ilmaukset on esitetty samassa kuviossa, niin että ilmaukset ennen kello kahtatoista katsotaan mahdollisiksi vastineiksi *aamupäivä*-sanalle ja kello kahdentoista jälkeiset *iltapäivä*-sanalle.

Kuviosta 2 nähdään ensinnäkin, ettei venäjän *pervaja polovina dnja* ole samalla tavoin rajoittunut kello kahtatoista edeltäviin aikoihin kuin suomen *aamupäivä*. Toiseksi, ilmauksen *vtoraja polovina dnja* käyttö on voimakkaasti painottunut aikavälille 15–17, eikä sitä suomen *iltapäivä*-sanasta poiketen ole juuri lainkaan liitetty aikaväleihin 12–14, 12–15 tai 13–15. Jos *iltapäivä*-sanaa taas verrataan puolenpäivän käsitteeseen liittyviin venäläisiin ilmauksiin, havaitaan, ettei myöhäisimpiä intervaleja (15–17 ja 17–19) tällä vastine-ehdotuksella esiinny yhtään. Parhaiten ekstensiokriteeri täyttyy, kun vertaillaan venäjän puolenpäivän käsitettä ja suomen *aamupäivä*-sanaa hyödyntäviä ilmauksia: edellisiä esiintyy kaikilla samoilla aikaväleillä kuin jälkimmäisiä, joskaan ei aivan samassa suhteessa.

Kuvio 2: Vastinejoukko 1 kyselyaineistossa

Siirryn tarkastelemaan frekvenssikriteeriä, jonka testaaminen tapahtuu ensisijaisesti tutkimuksen verrannollisten korpusaineistojen avulla. On huomattava, että ilmausten yleisyyden vertailu eri kielten välillä on lähtökohtaisesti haasteellista. Kuten esimerkiksi Ana Frankenberg-Garcia (2002: 6) toteaa, vertailtavat kielet eivät koskaan ole identtisiä syntaktisilta ja morfologisilta ominaisuuksiltaan, minkä tähden esimerkiksi sanamäärien käyttäminen yleisyyden mittarina ei ole uskottavaa. Ongelma voidaan jossain määrin kiertää, jos ajanilmausten frekvenssejä ei suhteuteta mihinkään koko korpuksen kokoa määrittävään mittariin, kuten sana- tai virkemäärään, vaan ainoastaan toisiinsa.

Korpusaineistojen yleisimmät päivän osat ovat suomenkielisissä teksteissä *aamu* (5649 esiintymää), *ilta* (5325) ja *iltapäivä* (1324), venäjänkielisissä teksteissä puolestaan *utro* (4433), *vetšer* (3818) ja *den* (1280). Käytän frekvenssien vertailuun yksinomaan lokalisoivassa funktiossa esiintyviä ilmauksia, koska – kuten jäljempänä käy ilmi – kaikki tarkastelluista ilmauksista eivät lainkaan esiinny muissa funktioissa tai jos esiintyvät, viittaavat eripituisen ajanjaksoon kuin lokalisoivassa funktiossa. Lisäksi lokalisoivaa funktiota edustavat ilmaukset voidaan havaita korpusaineistosta jonkin verran tarkemmin kuin duratiivista funktiota edustavat, joilta usein puuttuu selkeä morfologinen semanttisen funktion ilmaisin (Haspelmath 1997: 122).³

Otan suhteellisen frekvenssin määrittelyyn lähtökohdaksi kummankin kielen yleisimmät päivän osiin viittaavat ilmaukset (*aamu / utro*). Näin vertailtuna *aamupäivä-* ja *iltapäivä-*sanoihin pohjautuvien ilmausten suhteelliset frekvenssit ovat (normalisoituna 1000 sanaa kohti)⁴ 84,09 ja 234,38. Ilmauksilla *pervaja polovina dnja* ja *vtoraja polovina dnja* vastaavat frekvenssit ovat 8,57 ja 18,72; puolen päivän käsitteeseen liittyvien ilmausten frekvenssit ovat 15,11 (*polden-x*), ja 6,77 (*polden+x*). Lisäksi voidaan erotella sellaiset *polden-*sanaan liittyvät ilmaukset, joista korpusaineiston

³ Lokalisoivat ja duratiiviset ilmaukset on eroteltu aineistosta yhdistelemällä automaattisen morfologisen ja syntaktisen analyysin perusteella saatavia tietoja – lähinnä sijamuotoja sekä sanojen välisiä riippuvuus-suhteita, esimerkiksi päivän osaan viittaavaan substantiiviin mahdollisesti liittyvää adpositiota. Menetelmä ei luonnollisesti ole virheetön, mutta katson aineiston suuren koon kompensoivan mahdollisia epätarkkuuksia. Tarkemmin automaattiseen analyysiin käytetyistä koneellisista jäsentimistä ks. Haverinen ym. 2014 ja Sharoff & Nivre 2011.

⁴ Normalisointi helpottaa lukujen vertailua. Esimerkiksi luku 84,09 tarkoittaa, että tuhatta suomen *aamu*-ilmausta kohden aineistossa esiintyy 84,09 *aamupäivä-*ilmausta.

perusteella ei voi päätellä, viittaavatko ne puolenpäivän jälkeiseen vai sitä edeltävään aikaan (ilmaukset tyyppiä *okolo poludnja*, 'puolen päivän tietämällä'). Näiden suhteellinen frekvenssi on 23,01.

Korpusaineiston perusteella vaikuttaa siis siltä, että *aamupäivä* ja *iltapäivä* ovat selvästi yleisempiä kuin mitkään vastinejoukon 1 ilmaukset. Kuvioista 2 havaitaan, että *pervaja polovina dnja* ja *vtoraja polovina dnja* ovat harvinaisia myös kyselyaineistossa; puolenpäivän käsitteeseen liittyvät ilmaukset sen sijaan ovat kyselyaineistossa melko yleisiä.

Jatketaan kolmanteen vastaavuuskriteeriin, semanttisiin funktioihin. Jo lähtökohtaisesti on huomattava, että duratiivinen semanttinen funktio on selvästi lokalisoivaa harvinaisempi.⁵ Korpusaineiston perusteella duratiivinen ja lokalisoiva funktio jakautuvat *aamupäivä*-sanaan pohjautuvien ilmausten osalta niin, että duratiivista funktiota edustaa 13,32 % kaikista tapauksista; *iltapäivä*-sanan osalta vastaava luku on 5,70 %.

Verrattaessa ap/ip-ilmauksia tässä tarkasteltaviin vastine-ehdotuksiin ensimmäinen havainto on, ettei puolenpäivän käsitteeseen perustuvilla ilmauksilla duratiivista funktiota esiinny juuri lainkaan. Ainoa mahdollisuus keston ilmaisemiseen ovat tapaukset, joissa käytetään adjektiivia *poslepoludennyi* ('puolen päivän jälkeinen'), mutta nämä ovat harvinaisia: korpusaineistossa mainittu adjektiivi esiintyy kaikkiaan kahdeksassa virkkeessä, joista yhden voi tulkita ilmaisevan duratiivista funktiota. Adjektiivia *dopoludennyi* ('puolta päivää edeltävä') ei esiinny aineistossa ollenkaan. Ilmaukset *pervaja polovina dnja* ja *vtoraja polovina dnja* taas käyttäytyvät koko lailla päinvastoin, sillä etenkin ensiksi mainituilla (17,39 %), mutta myös jälkimmäisillä (7,78 %) keston ilmaiseminen on tavallisempaa kuin ap/ip-ilmauksilla.

Ennen siirtymistä toiseen vastinejoukkoon tutkitaan vielä ensimmäistä vastinejoukkoa rinnakkaistekstiaineiston (ParFin) valossa. Kaikkiaan ParFin-korpuksen alkuperäistekstit sisältävät 29 *aamupäivä*- ja 70 *iltapäivä*-sanaan pohjautuvaa ilmausta. Taulukko 1 esittää, kuinka usein käännöksissä on käytetty vastinejoukon 1 ilmauksia. Taulukon viimeinen sarake kertoo, kuinka suuri osa *aamupäivä*- tai *iltapäivä*-sanoista on käännetty kyseisellä ilmauksella.

Taulukko 1: Vastinejoukko 1 käännöksissä

Ilmaus	Frekvenssi	Osuus käännöksistä
<i>Pervaja polovina dnja</i>	5	17 %
<i>Vtoraja polovina dnja</i>	7	10 %
<i>Polden</i> (käännös <i>aamupäivälle</i>)	3	10 %
<i>Polden</i> (käännös <i>iltapäivälle</i>)	5	7 %

Kuten verrannollisten korpusten ja kyselyaineiston perusteella saattoi odottaa, vastinejoukon 1 ilmaisut eivät taulukon 1 lukujen valossa ole erityisen käytettyjä käännösratkaisuja: yleisin on *pervaja polovina dnja*, jolla on käännetty 17 % *aamupäivä*-sanoista. Kaikista taulukon 1 kahdestakymmenestä käännöstopauksesta vain kolmessa kyseessä on duratiivinen ajanilmaus. Näistä yksi on käännetty *polden*-sanalla, kaksi

⁵ Suuntaa-antavista tilastoista koskien eri funktioiden yleisyyttä ks. Härme 2012: 36.

pervaja polovina dnja -ilmauksella. *Polden*-sanan duratiivisuuden selittää tässä kohtaa se, ettei sitä ole käytetty viittaamaan puolenpäivän käsitteeseen, vaan nimenomaan merkityksessä 'puolet päivästä', minkä voi rinnastaa *pervaja polovina dnja* -tapauksiin. Käännösaineistot siis tukevat verrannollisten korpusten perusteella tehtyä havaintoa siitä, että *pervaja polovina dnja* -ilmausten selkeintä käyttöalaa on juuri keston ilmaiseminen tai tarkemmin sanottuna korostaminen, kuten seuraavassa esimerkissä:

- (4) Koko lauantaiamupäivän olin auttamassa tavaroiden järjestelemisessä --
 Vsju pervuju polovinu subboty my s Anniki gotovilis k
koko ensimmäinen puolikas lauantai me PREP Annikki valmistautua PREP
 prijomu gostei. --
vastaanottaminen-DAT vieraat-GEN
 (Tuuri, Antti 1978: Joki virtaa. Käännös Gennadi Muravin 1989)

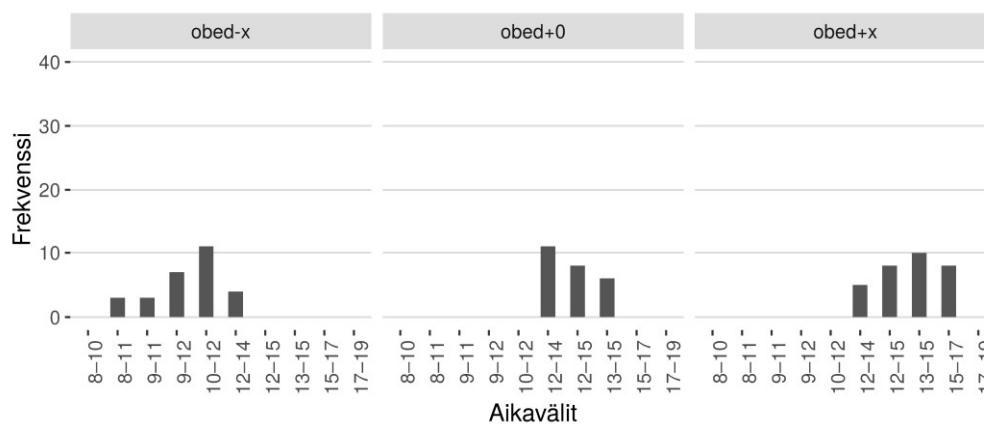
4.2 Vastinejoukko 2

Toinen tarkastelemani vastinejoukko koostuu ensimmäisestä poiketen ei-kalendaarisista ilmauksista. Siihen kuuluvat ilmaukset *do obeda* ('ennen lounasta') ja *posle obeda* ('lounaan jälkeen') sekä eräät muut *obed*-sanan sisältävät prepositioilmaukset (*k obedu, pered obedom*). Jaan tämän vastinejoukon kolmeen alaryhmään:

1. Ilmaukset, joilla viitataan aikaan ennen lounasta. Käytän näistä lyhennettä *obed-x*.
2. Tapaukset, joissa ei varsinaisesti viitata aikaan ennen tai jälkeen lounaan, esimerkiksi *primerno v obed* ('suurin piirtein lounasaikaan'). Nimitän näitä lyhenteellä *obed+0*.
3. Ilmaukset, joilla viitataan lounaan jälkeiseen aikaan (lyhenne *obed+x*).

Kuvio 3 esittää, miten usein kyselyaineiston vastauksissa käytettiin toisen vastinejoukon ilmauksia ja mille aikaväleille ne jakautuivat.

Kuvio 3: Toinen vastinejoukko kyselyaineistossa

Kuvioiden 1, 2 ja 3 silmämääräisen vertailun perusteella näyttää siltä, että toinen vastinejoukko olisi ekstensiokriteerin valossa lähempänä ap/ip-ilmauksia kuin ensimmäinen:

vastineiden käyttö vaikuttaisi kuviossa 3 jakautuvan eri aikaväleille suurin piirtein samassa suhteessa kuin ap/ip-ilmauksilla. Poikkeuksena ovat *obed+0*-ilmaukset, jotka ymmärrettävästi ovat ekstensioltaan melko rajattuja ja osuvat vain lounasajan välittömään läheisyyteen.

Intuitioon suuremmasta samankaltaisuudesta voidaan hakea tilastollista vahvistusta mittaamalla eri vastine-ehdotusten jakaumien etäisyyttä ap/ip-ilmausten jakaumista. Käytän tässä jakaumien etäisyyden arvioimiseen earth mover's distance (EMD) -menetelmää. Yossi Rubner ym. (2000: 104) tiivistävät EMD:n taustalla olevan ajatuksen toteamalla, että EMD mittaa sitä, kuinka paljon työtä olisi tehtävä, jotta jakauma A muuttuisi samanlaiseksi kuin jakauma B. Sovellettuna nyt käsillä olevaan tutkimusasetelmaan voidaan kysyä, kuinka paljon työtä vaatisi esimerkiksi *obed+x*-ilmausten jakauman muuttaminen samanlaiseksi kuin *iltapäivä*-ilmausten jakauma. Mitä pienempi EMD-etäisyys, sitä lähempänä jakaumat ovat toisiaan (0 tarkoittaisi, että jakaumat ovat identtisiä).

EMD-mittarin laskemiseksi tutkittujen ajanilmausten jakaumat on muutettava suhteelliseksi eli kysyttävä, kuinka suuri osa esimerkiksi kaikista aineiston *aamupäivä*-sanoista osuu välille 8–10, kuinka suuri osa välille 8–11 ja niin edelleen. Tähän mennessä tarkasteltujen ilmausten suhteelliset jakaumat on esitetty taulukossa 2:

Taulukko 2: Vastinejoukkojen 1 ja 2 suhteellinen jakautuminen eri aikaväleille

	<i>Aamupäivä</i>	<i>Pervaja pol.</i>	<i>Polden-x</i>	<i>Obed-x</i>	<i>Iltapäivä</i>	<i>Vtoraja pol.</i>	<i>Polden +x</i>	<i>Obed +x</i>
8–10	–	4,5 %	–	–	–	–	–	–
8–11	3,4 %	9,1 %	7,7 %	10,7 %	–	–	–	–
9–11	32,2 %	4,5 %	15,4 %	10,7 %	–	–	–	–
9–12	37,3 %	31,8 %	30,8 %	25 %	–	–	–	–
10–12	27,1 %	4,5 %	46,2 %	39,3 %	–	–	–	–
12–14	–	27,3 %	–	14,3 %	10,8 %	–	35,3 %	16,1 %
12–15	–	13,6 %	–	–	17,6 %	–	47,1 %	25,8 %
13–15	–	4,5 %	–	–	35,3 %	10 %	17,6 %	32,3 %
15–17	–	–	–	–	30,4 %	75 %	–	25,8 %
17–19	–	–	–	–	5,9 %	15 %	–	–

Taulukossa 2 esitettyjen lukujen perusteella laskettuna *polden-x*- ja *obed-x*-ilmaukset ovat kutakuinkin yhtä lähellä *aamupäivä*-sanaa. Edellisten etäisyys *aamupäivä*-sanan jakaumasta on EMD-menetelmällä mitattuna 0,36 ja jälkimmäisten 0,38.⁶ *Pervaja polovina dnja*-ilmausten etäisyys *aamupäivä*-sanasta on vastaavalla asteikolla 0,51.

Iltapäivä-sanan osalta eri vastineiden väliset erot ovat suuremmat. Pienin etäisyys on *iltapäivä*-sanan ja *obed+x*-ilmausten välillä (0,14). Selkeästi kauemmas osuvat *polden+x*- (0,60) sekä etenkin *vtoraja polovina dnja*-ilmaukset (1,13). Näin ollen silmämääräinen havainto vastinejoukon 2 paremmasta vastaavuudesta voidaan *ilta-*

⁶ Etäisyysarvolla ei ole ylärajaa, alin mahdollinen arvo on 0. Oleellista tässä ovat eri etäisyysarvojen väliset suhteet. Etäisyyksien laskemiseen käytettiin R-ohjelman emdist-paketin emd2d-funktiota (Urbanek & Rubner 2012).

päivä-sanana osalta vahvistaa myös tilastollisesti; *aamupäivä*-sanana suhteen on todettava, ettei ekstensiokriteerin valossa *polden*- ja *obed*-ilmauksilla ole eroa.

Niin *obed*+*x*- kuin *obed*-*x*-ilmauksetkin täyttävät frekvenssikriteerin ensimmäisen vastinejoukon ilmauksia paremmin. *Obed*-*x*-ilmausten frekvenssi suhteessa *utro*-sanaan on 64,52 ja *obed*+*x*-ilmausten 93,17. Edelleen on kuitenkin todettava, että etenkin *iltapäivä*-sana on selkeästi yleisempi (234,38) kuin niiden tässä ehdotettu vastine. Lisäksi on kysyttävä, missä määrin esimerkiksi ilmaus *posle obeda* on enemmän vastine ilmaukselle *lounaan jälkeen* kuin *iltapäivä*-sanalle. Tähän voidaan tutkimusaineiston perusteella saada joitakin suuntaviivoja.

Ensinnäkin, jos korpusaineistosta etsii suomen ilmauksia *lounaan jälkeen* ja *ennen lounasta*, saadaan huomattavasti *obed*-ilmauksia pienemmät suhteelliset frekvenssit. *Ennen lounasta* -tyyppisten ilmausten yleisyys suhteutettuna *aamu*-sanaan on nimittäin 13,45 ja *lounaan jälkeen* -tyyppisten ilmausten 39,65. Toiseksi, myös kyselyaineistossa *lounas*-sanaa käytettiin paljon harvemmin (17 kertaa) kuin *obed*-sanaa (85 kertaa). *Obed*-sanaa hyödyntävät ilmaukset vaikuttavat siis selvästi yleisemmiltä ajanilmauksilta kuin *lounas*-sanaa hyödyntävät, ja näin ollen voisi hyvin ajatella, että niitä käytetään myös konteksteissa, joissa suomessa tavallisempaa olisi käyttää muita lokalisaattoreita, esimerkiksi *aamupäivä*- tai *iltapäivä*-sanoja.

Mitä tulee kolmanteen vastaavuuskriteeriin, on vastinejoukon 2 osalta todettava sama kuin edellä *polden*-ilmausten osalta: ne ovat käyttökelpoisia lähes yksinomaan lokalisoivassa funktiossa, poikkeuksena tapaukset, joissa prepositio ja substantiivi on yhdistetty adjektiiveiksi *posleobedennyi* ('lounaan jälkeinen') tai *doobedennyi* ('lounasta edeltävä'). Edellinen adjektiivi esiintyy korpusaineistossa 35 kertaa, mutta näistä yksikään tapaus ei ilmaise duratiivista funktiota; jälkimmäinen puolestaan esiintyy kolme kertaa, niin että yksi esiintymistä on duratiivinen. Semanttisen funktion kriteerin suhteen *obed*-ilmausten rooli vastineena on siis väistämättä puutteellinen.

Tarkastellaan vielä toisen vastinejoukon esiintymistä rinnakkaistekstiaineistossa. Taulukko 3 esittää *obed*-ilmausten yleisyyden ParFin-korpuksen käännösratkaisuna:

Taulukko 3: Vastinejoukko 2 käännöksissä

Ilmaus	Frekvenssi	Osuus käännöksistä
<i>Obed</i> + <i>x</i>	8	11 %
<i>Obed</i> - <i>x</i>	2	7 %
<i>Obed</i> +0 (käännös <i>iltapäivälle</i>)	1	1 %

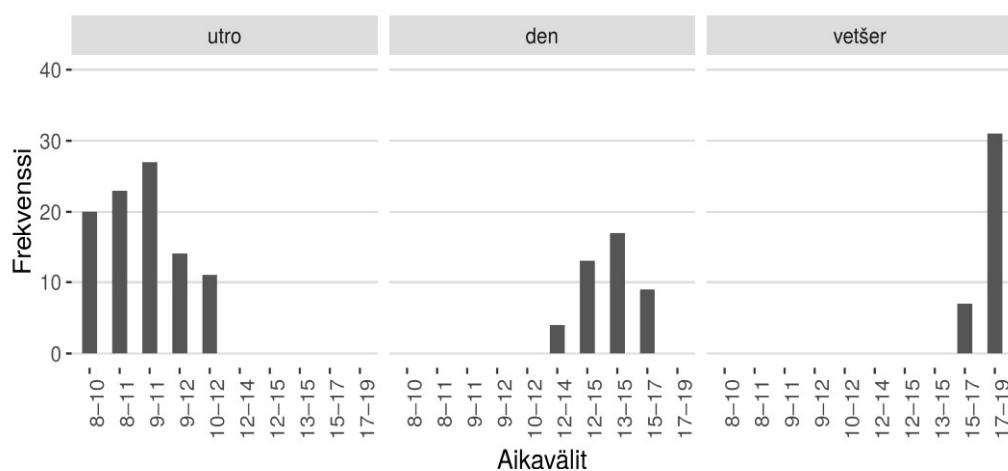
Silmiinpistävää on, että vaikka muiden tutkimusaineistojen perusteella nimenomaan frekvenssikriteeri puoltaisi vastinejoukon 2 käyttöä, ovat ne käännösaineistossa jopa vastinejoukkoa 1 harvinaisempia. Tämä saattaa johtua kaunokirjallisista teksteistä kontekstina, jossa ei-kalendaaristen ilmausten kuten *posle obeda* käyttö ei läheskään aina ole mahdollista. Toisaalta esimerkiksi seuraavassa virkkeessä *posle obeda* vaikuttaa täysin sopivalta myös kaunokirjalliseen kontekstiin:

- (5) Myöhemmin iltapäivällä lepäsin huoneessani.
 Posle obeda ja otdyhal v svojem nomere.
jälkeen lounas-GEN minä levätä PREP POSS huone-PREP
 (Hahtela, Joel 2006: Perhoskerääjä. Käännös Ivan Priležajev 2012)

4.3 Vastinejoukko 3

Kolmas vastinejoukko koostuu ensimmäisen tavoin kalendaarisista ilmauksista. Joukkoon kuuluvat venäjän sanoihin *utro* ('aamu'), *den* ('päivä') ja *vetšer* ('ilta') perustuvat ajanilmaukset. Kuvio 4 tiivistää näiden esiintymisen kyselyaineistossa.

Kuvio 4: Kolmas vastinejoukko kyselyaineistossa

Silmiinpistävin havainto kuviosta 4 on *den*-sanalla lokalisoitujen ilmausten jakauma, joka näyttää hyvin samanlaiselta kuin *iltapäivä*-sanana jakauma. Myös *utro*- ja *aamupäivä*-sanojen jakaumat vaikuttavat samansuuntaisilta. *Den*- ja *utro*-sanojen suhteelliset jakaumat on esitetty taulukossa 4.

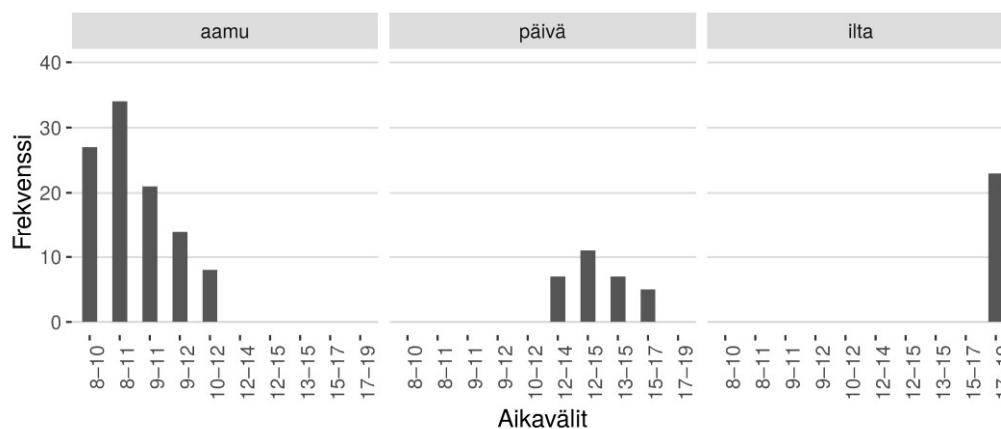
Taulukko 4: *den*- ja *utro*-ilmausten suhteellinen jakautuminen eri aikaväleille

	<i>Den</i>	<i>Utro</i>
8-10	2,2 %	21,1 %
8-11	–	24,2 %
9-11	–	28,4 %
9-12	2,2 %	14,7 %
10-12	2,2 %	11,6 %
12-14	8,7 %	–
12-15	28,3 %	–
13-15	37 %	–
15-17	19,6 %	–
17-19	–	–

Jos taulukon 4 lukujen perusteella laskee edellä esiteltyt EMD-arvot, saadaan *den-* ja *iltapäivä-*sanojen jakaumien etäisyydeksi 0,33 eli hieman enemmän kuin *obed+x-*ilmauksilla. *Utro-* ja *aamupäivä-*sanojen jakaumien etäisyydeksi saadaan 1,17 eli enemmän kuin millään muulla vastineella, mutta tämä johtunee siitä, että *utro-*sanaa voidaan luonnollisesti käyttää myös varhaisimmasta kyselyn aikavälistä (8–10). Tilastollisia etäisyyksiä vertailtaessa on muistettava, että EMD-metodi on tässä ainoastaan keino konkretisoida kuvioiden 1, 2, 3 ja 4 silmämääräisen vertailun perusteella havaittavia eroja.

Kuvion 4 ilmauksia on syytä verrata paitsi ap/ip-ilmauksiin, myös suomen *aamu-*, *päivä-* ja *ilta-*sanoihin. Näiden esiintyminen kyselyaineistossa nähdään kuviosta 5.

Kuvio 5: *Aamu, päivä* ja *ilta* kyselyaineistossa

Kuvioiden 4 ja 5 jakaumat muistuttavat odotetusti toisiaan. Huomionarvoista kuitenkin on, että toisin kuin *ilta-*sanaa, *vetšer-*sanaa käytetään joissain tapauksissa myös aikavälistä 15–17. Lisäksi välille 17–19 osuu venäjänkielisessä aineistossa vain *vetšer-*tapauksia, suomenkielisessä sekä sanoja *ilta* että *iltapäivä*. Molemmat havainnot antavat perusteita olettaa, että myös *vetšer-*ilmaukset ovat ekstensionsa puolesta yksi *iltapäivä-*sanan vastine: ajankohta, joka suomessa lokalisoidaan käyttämällä *iltapäivä-*sanaa, voi venäjässä hyvin tulla lokalisoiduksi *vetšer-*sanalla.

Havainto vahvistuu, kun tarkastellaan kyselyaineiston toista osaa, jossa tiedusteltiin suoraan, mihin vastaajien mielestä aamu (*utro*) päättyy ja mistä ilta (*vetšer*) alkaa. Suomenkielisten vastaajien keskiarvo aamun päättymisajalle oli 10,00 ja illan alkamisajalle 18,53; venäjänkielisillä vastaavat luvut olivat 11,86 ja 16,00. Voisikin ajatella, että koska suomessa on käytössä enemmän kalendaarisia lokalisaattoreita (ap/ip-ilmaukset), *aamu-* ja *ilta-*sanojen käyttöala on jonkin verran kapeampi kuin venäjässä. *Utro* ja *vetšer* ovat tässä valossa ap/ip-ilmausten vastineita etenkin puhuttaessa myöhäisestä aamusta ja varhaisesta illasta.

Palaan vielä *den-*sanan sisältäviin ilmauksiin. Kuviosta 5 näkyy, että paitsi *iltapäivä-* myös *päivä-*ilmauksilla on hyvin samanlainen jakauma kuin *den-*ilmauksilla. *Den-*sana on kuitenkin selvästi *päivä-*sanaa yleisempi: korpusaineistossa *päivä-*lokalisaattoreiden suhteellinen frekvenssi on 136,84, *den-*lokalisaattoreiden taas 288,74 eli jopa enemmän kuin suomen *iltapäivä-*sanalla. Voisi ajatella, että *den-*sanaa käytetään sekä tilanteissa,

joissa suomessa luontevin on lokalisointi *päivä*-sanalla että tilanteissa, joissa suomessa käytettäisiin lokalisaattorina *iltapäivää*.

Koska *utro*- ja *vetšer*-sanoilla vaikuttaisi olevan laajempi käyttöala kuin *ilta*- ja *aamu*-sanoilla, voisi olettaa, että ne myös ovat suhteellisesti yleisempiä. Näiden ilmausten yleisyyttä on kuitenkin vaikea mitata, sillä juuri *aamu*- ja *utro*-sanoja on tähän asti käytetty ankkuripisteenä, johon muiden ilmausten esiintymismääriä on suhteutettu. Kyselyaineistosta voidaan silti nähdä, että 52 venäjänkielistä vastaajaa käytti *vetšer*-lokalisaattoria yhteensä 38 kertaa, kun samankokoisessa suomenkielisten otannassa *ilta*-sanaa käytettiin 23 kertaa. *Aamu/utro*-vertailussa luvut ovat 95 (venäjä) ja 104 (suomi). Havainto vahvistaa oletusta siitä, että suomessa *iltapäivä*-sanana käyttö vähentää *ilta*-sanana käyttöalaa. Vastaavaa ei kuitenkaan voida sanoa suhteessa *aamu*- ja *aamupäivä*-sanoihin, vaan *aamu* ja *utro* vaikuttavat kutakuinkin yhtä yleisiltä.

Edellä todettiin, että *polden*- ja *obed*-ilmaukset ovat ongelmallisia kolmannen vastaavuuskriteerin kannalta, koska niitä on hankala käyttää duratiivisesti. *Den*-ilmauksilla duratiivisuus on tavallinen semanttinen funktio, mutta ongelmana on, että ilmaistessaan jonkin tapahtuman pituutta *den*-sanana ekstensio ei enää lankea yhteen *iltapäivä*-sanana ekstension kanssa, vaan viittaa koko aamusta iltaan tai yöhön ulottuvaan jaksoon.

Utro- ja *vetšer*-ilmauksista on tämän kriteerin osalta todettava, että koska niiden käyttöala limittyy *ap/ip*-ilmausten kanssa vain osittain, ei ole mielekäästä odottaa, että semanttisten funktioiden suhteet olisivat niissä samanlaisia.

Päätän vastinejoukkojen analyysin tarkastelemalla viimeistä joukkoa rinnakkais-tekstiaineistossa. Taulukko 5 kertoo tämän joukon yleisyyden ParFin-korpuksessa:

Taulukko 5: Vastinejoukko 3 käännöksissä

Ilmaus	Frekvenssi	Osuus käännöksistä
<i>utro</i>	18	62 %
<i>vetšer</i>	30	43 %
<i>den</i>	10	14 %

Siinä missä vastinejoukko 2 esiintyi käännösaineistossa yllättävänkin harvoin, on vastinejoukko 3 merkillepantavan yleinen. Ainoastaan *den*-sanaa on käytetty verrannollisen korpusaineiston tuloksiin nähden melko harvoin. Osa havainnoista selittynee tässäkin tapauksessa ParFin-korpuksen kaunokirjallisella genrellä, joka vähentää muissa aineistossa tavallisten ei-kalendaaristen ilmausten yleisyyttä. Joukkoon mahtuu kuitenkin etenkin *vetšer*-sanana osalta myös tapauksia, joissa kääntäjä tuntuu lähteneen siitä oletuksesta, että *iltapäivä*-sanana vastine on *vetšer*, vaikkei konteksti tätä tukisi:

- (6) Myöhään iltapäivällä kun olimme jo palanneet...
Pozdnim vetšerom, kogda my uže vernulis...
myöhä-INSTR ilta-INSTR kun me jo palata-PRET
(Haahtela, Joel 2006: Perhoskerääjä. Käännös Ivan Priležajev 2012)

Esimerkissä 6 lähde- ja kohdekielisillä ilmauksilla on eri ekstensiot: venäjän *pozdnim vetšerom* viittaa myöhäisempään ajankohtaan kuin suomen *myöhään iltapäivällä*. Toi-

saalta esimerkin voi nähdä osoituksena siitä, ettei ekstensiokriteeri ole kaunokirjallisen kääntämisen kannalta yhtä tärkeä kuin monissa muissa viestintätilanteissa.

5 Lopuksi

Edellä vertailin suomen *aamupäivä*- ja *iltapäivä*-sanoja kolmeen venäläisten ilmausten joukkoon. Vertailu perustui kolmeen ajanilmausten samanlaisuutta mittaavaan kriteeriin. Näistä ensimmäisen, ekstensiokriteerin, osalta voidaan todeta, että lähimpänä *aamupäivä*-sanaa olivat toisaalta puolenpäivän käsitteeseen, toisaalta *obed*-sanaan perustuvat ilmaukset; *iltapäivä*-sanan kanssa samanlaisin ekstensio puolestaan havaittiin *obed*-sanaan, toiseksi samanlaisin *den*-sanaan perustuvilla ilmauksilla. Toisen vastaavuuskriteerin (ilmausten frekvenssin) perusteella lähimpänä *aamupäivä*-sanaa vaikuttaisivat olevan *obed*-ilmaukset, lähimpänä *iltapäivä*-sanaa taas *den*-ilmaukset.

Monet edellisten kahden kriteerin valossa sopivista ilmauksista osoittautuivat ongelmallisiksi kolmannen vastaavuuskriteerin (semanttisen funktion) kannalta. Ongelman ydin saattaa olla siinä, että duratiivinen funktio merkitsee usein päivää jakavien segmenttien käyttämistä referentiaalisesti, entiteetteinä, joihin voidaan viitata ja joilla voi olla ominaisuuksia. Knud Lambrechtin (1998 [1994]: 87) informatorakenteen teoriaa mukaillen voisi ajatella, että esimerkiksi sellaiset ilmaukset kuin *koko iltapäivän* edellyttävät, että viestintätilanteen osapuolten kognitiossa on olemassa jonkinlainen viittauskohde, jota sana *iltapäivä* edustaa. Koska venäjänkielisessä järjestelmässä ei ole suomen *iltapäivä*-nimistä segmenttiä vastaavaa jaksoa, vastineiden löytäminen duratiivista funktiota edustaville ap/ip-ilmauksille on usein hankalaa.

Duratiivisuuden lisäksi ap/ip-ilmausten mahdollinen referentiaalisuus tulee esille, kun mietitään tilanteita, joissa *aamupäivä* ja *iltapäivä* voivat toimia subjektina (*tuokkimuistoinen aamupäivä jäi historiaan*), osana predikatiivi-ilmausta (*se oli rankka aamupäivä*) tai esimerkiksi genetiiviattribuuttina (*aamupäivän raukeus/kirkkaus* ym.). Tämänkaltaiset käyttötilanteet ovat itse asiassa melko tavallisia ParFin-korpuksen alkuperäisteksteissä, joiden 70 *iltapäivä*-esiintymästä 22 tapauksessa kyseessä on referentiaalinen ilmaus.

Kaiken kaikkiaan edellä esitetty analyysi osoittaa, että päivän osat muodostavat suomen ja venäjän kaltaisten kielten välillä monitahoisen käännösongelman. Tilanteen mukaan kääntäjän on mahdollista löytää tiettyjen ominaisuuksien suhteen enemmän tai vähemmän samanlaisia ilmauksia, mutta pohjimmiltaan kyse ei ole vastineen etsimisestä yksittäisille sanoille, vaan siirtymisestä toisenlaiseen tapaan jaksottaa päivä. Tämän eron, kulttuurisen aikavyöhykkeen, olemassaolon tiedostaminen on sujuvan monikielisen viestinnän kannalta olennaista.

Lähteet

Tutkimusaineisto

Kysely ajanilmauksista 2016. Kyselylomake nähtävissä: <http://people.uta.fi/~juho.harme/kysely> [viitattu 8.8.2016].

ParFin 2012. *Tampereen yliopistossa koottu 1900–2000-luvun suomalaisten kaunokirjallisten teosten ja niiden venäjännösten rinnakkaiskorpus*. Saatavissa: <http://mustikka.uta.fi> (vaatii rekisteröitymisen) [viitattu 8.8.2016].

Verrannollinen matkailublogien korpus 2016. Tampereen yliopistossa koostettu suomalaisisten ja venäläisisten matkailublogien tekstikokoelma. Ei toistaiseksi julkisesti saatavissa.

Kirjallisuuslähteet

Barhudarov, Leonid 1969. Dvenadtsat nazvani i dvenadtsat veštšei. *Russkij jazyk za rubežom* 4(12), 79–86.

Chesterman, Andrew 1998. *Contrastive Functional Analysis*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

Fillmore, Charles 1975. *Santa Cruz Lectures on Deixis 1971*. Michigan: Indiana University Linguistics Club. Saatavissa: <http://www-personal.umich.edu/~jlawler/4-Deixis-I.pdf> [viitattu 8.8.2016].

Frankenberg-Garcia, Ana 2002. Using a parallel corpus to analyse English and Portuguese translations. Teoksessa: *In Translation (Studies): A crossroad of disciplines*. Lisboa: Faculdade de Letras da Universidade de Lisboa. Saatavissa: <http://www.linguateca.pt/Repositorio/Frankenberg-Garcia2002b.doc> [viitattu 8.8.2016].

Haspelmath, Martin 1997. *From space to time. Temporal adverbials in the world's languages*. LINCOM Studies in Theoretical Linguistics 3. München: Lincom Europa.

Haverinen, Katri, Jenna Nyblom, Timo Viljanen, Veronika Laippala, Samuel Kohonen, Anna Missilä, Stina Ojala & Filip Ginter 2014. Building the essential resources for Finnish: the Turku Dependency Treebank. *Language Resources and Evaluation* 48:3, 1–39. Saatavissa: <http://dx.doi.org/10.1007/s10579-013-9244-1> [viitattu 8.8.2016].

Härme, Juho 2012. Ajan adverbiaalin lauseasemasta – suomea, venäjää ja käännöskieltä vertaileva tutkimus. Tampereen yliopisto, käännöstiede venäjän pro gradu -tutkielma. Saatavissa: <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-22925> [viitattu 8.8.2016].

Jäkel, Olaf 2003. Morning, noon and night: Denotational incongruencies between English and German. Teoksessa: Cornelia Zelinsky-Wibbelt (ed.) *Text, Context, Concepts*. Text, Translation, Computational Processing vol. 4, 159–179. Berlin: Mouton de Gruyter.

Klein, Wolfgang 1999 [1994]. *Time in language*. London: Routledge.

Kucera, Henry & Karla Trnka 1975. *Time in language*. Michigan: University of Michigan.

Lambrecht, Knud 1998 [1994]. *Information structure and sentence form. Topic, focus, and the mental representations of discourse referents*. Cambridge studies in linguistics vol. 71. Cambridge: Cambridge University Press.

Mikhailov, Mikhail & Juho Härme 2015. Parallelnyje korpusa hudožestvennyh tekstov v Tamperskom universitete. *Russkij jazyk za rubežom*, Spetsvypusk: finskaja rusistika, 16–19.

OED = *Oxford English Dictionary Online* 2016. Oxford University Press. Saatavissa: <http://www.oed.com/> [viitattu 8.8.2016].

Rubner, Yossi, Carlo Tomasi & Leonidas Guibas 2000. The earth mover's distance as a metric for image retrieval. *International journal of computer vision* 40:2, 99–121.

Schmallegger, Doris & Dean Carson 2008. Blogs in tourism: Changing approaches to information exchange. *Journal of Vacation Marketing* 14:2, 99–110.

Sharoff, Serge & Joakim Nivre 2011. The proper place of men and machines in language technology: Processing Russian without any linguistic knowledge. Teoksessa: *Komputernaja lingvistika i intellektual'nye tekhnologii. Po materialam Mezhdunarodnoj konferencii "Dialog"*, 591–604. Saatavissa: <http://www.dialog-21.ru/media/1459/58.pdf> [viitattu 8.8.2016].

Suleimanova, Jelena 2015. Lingvistitšeskoje modelirovanije temporalnogo adverbiala so znatšenijem lokalizatsii sobytija. *Programmnyje sistemy: teorija i prilozhenija* 6:4, 209–225. Saatavissa: <http://www.mathnet.ru/links/a1ace9c04171bca31f524dced7628977/ps194.pdf> [viitattu 8.8.2016].

Urbanek, Simon & Yossi Rubner 2012. Emdist: Earth mover's distance. Saatavissa: <https://CRAN.R-project.org/package=emdist> [viitattu 13.2.2017].

Kirjoittajan esittely ja yhteystiedot

Juho Härme toimii jatko-opiskelijana Tampereen yliopistossa. Hän vertailee tekeillä olevassa väitöskirjassaan suomen ja venäjän ajanilmauksia korpusmenetelmin. Väitöskirjan pääpaino on kontrastiivisessa näkökulmassa syntaksiin ja informaatorakenteeseen. Sähköposti: juho.harme (at) uta.fi